

Az értelmi nevelés minden elmélete a legszorosabb viszonyban áll a kornak az ismerés módszeréről való egyetemes felfogásával. A középkor módszertani felfogása pl. legnagyobbrészt abban állott, hogy egyetemes ítéletekből deduktíve kell az egyesre következtetni; a tanítás módszere is innen deduktív jellegű volt. A tekintély által kijelentett egyetemes elvek voltak főképp a tanítás logikai alapjai. Kétségtelen, hogy a mechanikus tanulás sokkal jobban járta abban az időben, mint ma, de azért annak, aki a skolasztikus logikusok subtilitásait ismeri, be kell vallania, hogy a jobbara deduktív tanítás mellett sem volt elzárva a tanuló önálló értelmi tevékenységének útja. A természettudományok fellendülése a tanítás módszerére is nagy hatással volt, bár a tanítói gyakorlatban az induktív heurisztikus módszer csak nehezen tört magának utat. Modern elv: a tanulót a felfedező helyzetébe kell állítani, vele kell az eredményt kitaláltatni, nem pedig számára kész dolgokat referálni; a tanuló magamaga számára gondolkodjék. — Ezután a szerző néhány módszertani maximát (a konkrétól menj az absztraktra, a határozatlanról a határozottra, az egyszerűről az összetettre, az ismertről az ismeretlenre, a tapasztalatiról a racionálisra) fejteget semmiképen sem új vágásokon.

Welton szerint a logika az a tudomány, mely az ismerés eredetét, fejlődését és szerkezetét kutatja (p. 62.). Mellözve e meghatározás nagyon is vitás voltát, nem értjük, hogyan folyik belőle az, hogy «az első pont, melyet a *logika* a nevelési elméletben hangsúlyoz az, hogy minden igazi nevelésnek tekintettel kell lennie azon társadalomra, melyben történik» (p. 249.). Érthetetlen az is, mennyiben van köze a logikának azon fejtegetéshez is, mely szerint a nevelőnek az a feladata, hogy a gyermeket a saját természetéről való világos felfogásra segítse, melyre azonban magára hagyatva soha sem jutna. «Ez a nevelésnek külső és egyetemes szempontja, melyet a *logikához* való vonatkozása emel ki» (p. 251.). A logika fogalmának igen széles, szinte határtalan terjedelmű felfogása már eleve alkalmatlanná teszi a könyvet arra, hogy a pädagogia és logika viszonyára csak némiképp is az eddiginél intenzivebb fényt derítsen.

Dr. Kornis Gyula.

*

Wider das Schulelend. Ein Notruf von dr. Wilhelm Ostwald.

Emer. Professor, Mitglied der Akademien und Gesellschaften der Wissenschaften zu St. Petersburg, Christiania, Leipzig, Budapest etc. Leipzig, Akademische Verlagsgesellschaft.

Ostwald Vilmos a lipcsei egyetemen a vegytan tanára, ki mellesleg mondva, a budapesti tudományos akadémiának is kültagja és aki szaktudományának ápolása mellett gyakran a modern tanítás

kérdéseivel is foglalkozik, egy pár év előtt «Grosse Männer» cím alatt egy nagyobb munkát adott ki, mely nagy feltűnést keltett, mert a hat természettudós, minők: Davy, Mayer, Faraday, Gerhardt, Liebig és Helmholtz, életrajzának tárgyalása közben a német iskolák ügyét is belevonja és a jelen tanítás módszerét, — de különösen a humanisztikai tárgyakéit — kíméletlen módon elítéli.

Most a német pædagogusok 1909. év április 19-én berlini kongresszusán tartott beszédét adja ki, melynek célja a német iskolákat, kezdve a gyermekkertektől föl az egyetemig, kritika tárgyává tenni.

Beszédének kezdetén szerzőnk amaz elv ellen kel ki, hogy az iskolákkal ne lehessen experimentálni; hisz a tudományban is az experimentálás adott annak oly nagy lendületet, miért tenne a neveléstudomány attól kivételt.

Szerzőnk még legjobban a gyermekkertekkel és az egyetemekkel van megelegedve, de legkevésbé a középiskolákkal.

Ezeknek az iskoláknak célja volna — Ostwald véleménye szerint — nemcsak a német kulturát átvenni, hanem azt még magasabb fokra is emelni.

Ezeknél az iskoláknál nemcsak a tanár, hanem a tanulók számára is több szabadságot követel Ostwald szóban lévő művében. A tanár eme szabadságában a lehető legjobbat fogja nyújtani, a tanuló szabadsága pedig abban álljon, hogy szabadon választhatja meg tanárait és tantárgyait, ezek között azokat, melyek őt különösen érdeklik.

Az elemi iskolák túlterhelését a vallástan tanításában találja, e tantárgy tanítását a szülőkre és hitközségekre bízna, mint Észak-Amerikában pl. Bostonban történik. A szerző a vallás tanításának oly intenzív befolyását a gyermeki kedélyre sehol sem tapasztalta, mint épen a fölemlíttett helyen.

Ostwald a középiskolai idegen nyelvek tanításának nagy ellen-sége és abban a véleményben van, hogy az idegen írók remekművei jó fordításának olvasása által a tanulók az illető népek jelleméről többet fognak tudni, mint iskoláinknak pedáns és szellemtelen nyelvtanítása által.

Legérdekesebb Ostwald könyvében az, amit az érettségi vizsgálatokról mond, melyeknek megtartása teljesen felesleges. És itt a szerző túlzásokba esik, midőn azt állítja, hogyha díjat kellene kítűzni olyannak kitalálására, hogy mikép lehetne minden népnek legbecesebb és legföltettebb kincsét, t. i. a gondolkodás önállóságát és az ifjúság munkakedvét legbiztosabban, legalaposabban lerombolni, akkor ezt az nyerné el, aki az érettségi vizsgát kitalálta. Abban igaza van,

hogy annak az iskolának és annak a tanári karnak, mely a tanulót nyolc évig tanította és vezette, képesnek kell lennie annak a megítélésére, vajjon a tanuló a felsőbb tanulmányok hallgatására érett-e vagy nem? E megjegyzés igazságos, de a szerző adós maradt azzal, hogy mi lépjen az érettségi vizsga helyébe?

A helyes kritika és a tanításra vonatkozó igazságos megjegyzések mellett találunk igen sokat Ostwald könyvében, amit megjegyzés nélkül nem hagyhatunk. Ilyen az az állítás, hogy a latint azért tanítják, mivel 500 év előtt a tudományos nyelv volt; vagy hogy a humanisztikus nevelés a múlt ideálját vadássza. Teszi ezt a szerző abbeli meggyőződésében, hogy a görögök és rómaiak az emberi műveltség legnagyobb fokát tüntetik fel.

Ép olyan tévesek a szerzőnek az idegen nyelvek tanítására vonatkozó, fentebb már idézett nézetei, valamint azon állítása is, hogy az ifjúság legnagyobb része már 15—16 éves korában megszerzi az érettségi bizonyítványt.

Ostwald könyvében, — amint láttuk — helyes kritika mellett túlzott és igazságtalan megjegyzéseket is találunk, minőket oly kiváló tudósnak, mint aminő Ostwald, nem volna szabad kockáztatnia.

Téri József.

*

Ein Wegweiser für moderne Frauen und Mädchen. Von Fukuzawa Jukichi. Übersetzt von Takahira Tsuji.

A berlini egyetem mellett fennálló keleti szeminárium múlt évi kiadványaiban jelent meg a fenti mű, amely a modern Japán megértését nagyban megkönnyíti.* A modern nevelés lelkes előharcosa volt *Fukuzawa Jukichi* (1835—1901.), aki fáradhatatlan kitartással igyekezett Japánt, annak társadalmi és morális felfogását modernné tenni. Már mint 25 éves ifjú kitűzte magának azt a nemes célt, amelynek szolgálatában egy munkás életet töltött el. E cél volt: népének felvilágosodottságát előmozdítani, az ifjúságot nevelni, a szociális viszonyokat reformálni s a nyugati tudományos eredményeket honában elterjeszteni. Európában és Amerikában háromszor járt, azonfelül otthon mindig európai mesterektől tanult. A múlt század hatvanas éveiben már modern iskolákat alapított s a *Sziji* (korszerű kérdések) című lapban lelkesen hirdette a nyugati civilizáció áldásait. Népszerű, de azért tudományos cikkeket írogat lapjának mohón olvasott hasábjain a nyugati országok művelődési viszonyairól. Szigorú

* Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen an der Königlichen Friedrich-Wilhelms-Universität zu Berlin. Herausgegeben von Prof. Sachau. Jahrgang: XI. I. Abteilung. Berlin, 1908. G. Reimers Verlag.